

Krzysztof Ćwikliński

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

MAKROEKONOMICZNE ZNACZENIE ROZWOJU HANDLU ZAGRANICZNEGO I JEGO WPŁYW NA TRANSFORMACJE SYSTEMÓW GOSPODARCZYCH ŚREDNIO I NISKO ROZWINIĘTYCH (NA PRZYKŁADZIE POLSKI)

1. Geneza

Handel to dział gospodarki narodowej wyodrębniony w społecznym podziale pracy, którego zadaniem jest dokonywanie ruchu dóbr materialnych między podmiotami w sferze produkcji oraz ze sfery produkcji do sfery konsumpcji za pomocą wymiany towarowej realizowanej przez akty kupna-sprzedaży [*Powszechna...*, 2006]. Handel zagraniczny zaś to odpłatna wymiana towarów lub usług z partnerami mającymi siedzibę poza granicą celną państwa [Rymarczyk, 2005, s. 17].

Rozwój handlu następował od czasu upadku pierwszych wspólnot pierwotnych, kiedy to podstawowym źródłem utrzymania ludzi stawała się systematyczna uprawa roli i hodowla zwierząt. Rolnictwo miało zasadnicze znaczenie dla powstania tzw. gospodarki towarowej, która zaczęła generować nadwyżki będące następnie przedmiotem obrotu na rynku. Rosnące zapotrzebowanie na nowe sposoby, a w rezultacie także na narzędzia upraw miało wpływ na powstanie klasy rzemieślników zajmujących się wytwórstwem na rzecz rolnictwa. Nowa klasa społeczna generowała potrzeby, które wpływały na stopień zagregowanego popytu oddziałującego na handel, zwiększając obroty oraz wpływając na jego strukturę.

Historia cywilizacji ukazuje wiele przypadków społeczeństw i państw, które dzięki rozwojowi handlu uzyskały wysoki stopień rozwoju ekonomicznego, militarnego i politycznego. Takim przykładem jest powstanie imperium Fenicjan, nazywanych (nie do końca słusznie) pierwszymi kupcami i wynalazcami pieniądza. Swoje poglądy na zawód kupca i handel miał Platon (427-374 p.n.e.). Według filozofa, handel miał być dozwolony tylko dla osiedleńców, sprzedawać można było nadwyżki, a kupować to, co jest niezbędne. Platon był również skłonny do prawnego usankcjonowania rodzaju, jakości oraz ceny towaru. Konieczne (według niego) było również odgórne ustalenie marży sprzedawcy [Stankiewicz, 2007, s. 48].

Handel zamorski (dzisiaj nazwiemy go zagranicznym) także nie był dla Platona czymś użytecznym, a wręcz przeciwnie według niego oddziaływał zgubnie na obyczaje (w związku z tym filozof postulował lokalizację państwa w głębi lądu) [Stankiewicz, 2007, s. 48]. Choć Grecy nie podzielali do końca poglądów Platona w kwestii bogacenia się oraz handlu, to jednak nie można o nich powiedzieć, że byli narodem handlarzy i kupców.

Prawdziwy rozwój handlu nastąpił w Europie w wieku XV i XVI, jako rezultat podbojów kolonialnych. Powstanie w wieku XVII Kompanii Wschodnioindyjskiej wpłynęło na zwiększenie obrotów handlowych między Europą a Azją. Rezultatem polityki kolonialnej było rosnące zapotrzebowanie na produkty rzemieślniczo-przemysłowe, co przyczyniło się również do powstania coraz bardziej zorganizowanych i masowych form produkcji. Rozwój manufaktur wywołał (jakbyśmy dzisiaj powiedzieli) efekt ssania (*pull*) na nową technologię, która mogłaby w sposób szybszy i tańszy przyczynić się do wzrostu produkcji. Odkrycia technologiczne wieku XVIII i XIX nie dość, że zainicjowały w Europie przemiany nazywane obecnie rewolucją przemysłową, to przyczyniły się do schyłku ustroju feudalnego i powstania systemu w pełni wolnorynkowego (zwanego kapitalizmem).

Znaczenie handlu dla rozwoju cywilizacji jest bezsporne i dotyczy zarówno rozwoju nowych technologii, możliwości sprowadzania oraz uprawy niektórych „egzotycznych” owoców i warzyw, jak i wymiany naukowo-kulturowej między narodami czy też społecznościami na świecie.

Niniejsza praca bada korelacje występujące między handlem a rozwojem gospodarczym we współczesnej Europie (w latach 1994-2006). Stawiam sobie następujące pytania: czy i w jaki sposób rozwój handlu zagranicznego stymuluje rozwój gospodarki w fazie transformacji; jaki ma wpływ na systemy gospodarcze krajów średnio i nisko rozwiniętych; czy liberalizacja handlu zagranicznego przekłada się na niwelowanie różnic występujących między poszczególnymi krajami? Pragnę również znaleźć odpowiedź na pytania związane bezpośrednio z tematem konferencji. Jakie jest znaczenie rozwoju handlu międzynarodowego dla światowej gospodarki oraz jakie problemy związane z handlem przeżywa obecnie gospodarka światowa?

W artykule wykorzystuję znane metody analiz logicznych oraz statystyczno-ekonometrycznych, które dostarczą dowodów oraz argumentów niezbędnych do sformułowania ostatecznych wniosków.

2. Klasyfikacja krajów pod względem zamożności

Pierwszym problemem jest kwestia dotycząca podziału krajów na wysoko, średnio i nisko rozwinięte. Jest oczywiste, że można skorzystać z gotowych klasyfikacji przygotowanych przez organizacje międzynarodowe, takie jak np. OECD.

OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) stosuje podział krajów na jej członków (najbardziej rozwinięte kraje świata) oraz tzw. resztę krajów (kraje średnio i nisko rozwinięte czy też rozwijające się). Okazuje się, że podział ten może nie być słuszny.

Tabela 1. Analiza ABC

Lp.	Państwo	PKB (USD p.c.)*	Udział procentowy	Udział procentowy skum.	Klasa	Eksport (USD p.c.)
1	Luksemburg	84 507,48	8,54	8,54	A	121 737
2	Irlandia	46 786,07	4,73	13,26	A	39 718
3	Norwegia	45 452,94	4,59	17,85	A	28 573
4	Islandia	41 208,7	4,16	22,02	A	16 554
5	Szwajcaria	38 797,05	3,92	25,93	A	23 144
6	Dania	38 072,23	3,85	29,78	A	23 098
7	Austria	37 535,80	3,79	33,57	A	21 538
8	Wielka Brytania	36 568,12	3,69	37,27	A	9 403
9	Finlandia	36 324,83	3,67	40,93	A	14 534
10	Holandia	36 240,07	3,66	44,60	A	28 910
11	Szwecja	35 729,44	3,61	48,20	A	19 141
12	Belgia	35 692,86	3,61	51,81	A	37 295
13	Niemcy	32 178,86	3,25	55,06	A	13 573
14	Francja	31 872,90	3,22	58,28	A	9 026
15	Włochy	31 694,22	3,20	61,48	A	7 919
16	Hiszpania	28 445,45	2,87	64,35	A	6 920
17	Grecja	27 359,63	2,76	67,12	A	4 773
18	Slowenia	25 265,84	2,55	69,67	A	11 258
19	Czechy	24 679,45	2,49	72,16	A	8 698
20	Portugalia	23 464,34	2,37	74,53	A	4 987
21	Malta	21 061,08	2,13	76,66	B	9 139
22	Węgry	20 700,53	2,09	78,75	B	7 474
23	Estonia	20 114,80	2,03	80,78	B	7 952
24	Słowacja	19 171,88	1,94	82,72	B	6 669
25	Łotwa	17 364,25	1,75	84,47	B	3 227
26	Litwa	16 862,77	1,70	86,18	C	4 164
27	Polska	15 894,37	1,61	87,78	C	2 736
28	Chorwacja	15 355,22	1,55	89,33	C	1 961
29	Rosja	13 210,28	1,33	90,67	C	1 895
30	Bulgaria	10 677,01	1,08	91,75	C	2 180
31	Rumunia	10 661,10	1,08	92,82	C	1 466
32	Kazachstan	10 203,39	1,03	93,85	C	22 978
33	Turcja	9 628,56	0,97	94,83	C	7 917
34	Białoruś	9 503,02	0,96	95,79	C	1 853
35	Bośnia i Hercegowina	9 167,97	0,93	96,71	C	750
36	Macedonia	8 154,03	0,82	97,54	C	1 210
37	Ukraina	8 059,47	0,81	98,35	C	933
38	Serbia	7 233,54	0,73	99,08	C	687
39	Albania	6 136,75	0,62	99,70	C	503
40	Moldawia	2 962,20	0,30	100,0%	C	347

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych ze strony MFW (* dane na rok 2007): <http://www.imf.org...>, 14.08.2007 (PKB current prices in millions of USD).

Dokonując analizy produktu krajowego brutto na osobę według parytetu siły nabywczej, dochodzę do wniosku, że istnieje wiele krajów, które są równie zamożne jak członkowie OECD a pozostają poza strukturami tej organizacji. Takimi państwami są kraje dysponujące wielkimi złożami ropy naftowej, gazu i innych surowców (Kuwejt z PKB wynoszącym ponad 20 tys. USD w roku 2007) lub kraje z dynamicznie rozwijającym się przemysłem wysokich technologii, takie jak Singapur. Kraj ten ma PKB w wysokości ponad 34 tys. USD p.c., co jest sumą niezwykle wysoką także w porównaniu z wieloma innymi krajami rozwiniętymi (przynajmniej według kryteriów OECD) [<http://www.imf.org...>, 14.08.2007 r.].

Uważam, że aby dokonać wyboru krajów średnio i nisko rozwiniętych (w obrębie kontynentu europejskiego), niezbędne jest wykonanie własnych pomiarów i obserwacji. Stosując kryterium wysokości PKB p.c. (według siły nabywczej), sporządziłem analizę ABC (zgodnie z przyjętymi obligatoryjnie dla tej metody warunkami brzegowymi $\alpha = 0,75$ i $\beta = 0,85$), która *de facto* ukazuje udział kwot PKB na osobę poszczególnych krajów europejskich w stosunku do całości PKB.

Zgodnie z dokonaną klasyfikacją, 50% badanej zbiorowości to kraje wysoko rozwinięte. Ich systemy gospodarcze generują 74,53% dochodów w grupie 40. Kilka państw należy do klasy B, czyli są to państwa średnio rozwinięte, które wraz z innymi z klasy A generują 84,47% dochodów. Klasa C to państwa (na miarę europejską) nisko rozwinięte. Stanowią one 40% ogółu badanych krajów i wytwarzają zaledwie 15,52% PKB w badanej grupie.

Ostatnia kolumna w tab. 1 pokazuje wysokość eksportu (towary i usługi) przypadającego na osobę mieszkańca. Charakterystyczne jest, iż kraje wyżej rozwinięte mają stosunkowo wysoką wartość tej zmiennej ekonomicznej. Może to być oczywiście związane z tym, że atrakcyjność eksportu jest tym wyższa, im wyższy jest rozwój danego kraju. Wysoki stopień rozwoju gospodarki oznacza wyższą konkurencyjność towarów oferowanych na międzynarodowym rynku. Można również dowiedzieć, że państwa zawdzięczają swoje bogactwo konkurencyjnej (względem innych krajów) pozycji własnego eksportu. Ramy objętościowe niniejszego artykułu uniemożliwiają dokonanie kompleksowej analizy porównawczej dotyczącej wszystkich krajów zestawionych w tab. 1 (nie to jest ostatecznym celem tej pracy). Chcąc zanalizować kwestię znaczenia handlu zagranicznego dla gospodarki krajów średnio i nisko rozwiniętych, należy dokonać wyboru kraju, na podstawie którego przeprowadzę dalsze analizy. Państwem, które z oczywistych względów budzi moje szczególne zainteresowanie, jest Polska.

3. Wymiana towarów i usług z zagranicą a wartość PKB

Teoria ekonomii określa PKB jako sumę wydatków na konsumpcję (C), inwestycje (I), zakupy państwowe (G) oraz na eksport pomniejszony o import (X) [Hall, Taylor, 2006, s. 45].

$$PKB = C + I + G + X.$$

Zbadanie wpływu eksportu na zachowanie się PKB wymaga obliczenia korelacji (r_{xy}), jaka zachodzi między zmiennymi w danym okresie. Tabela 2 ukazuje wartość eksportu i importu towarów oraz (osobno) usług w latach 1994-2006, a także saldo tych obrotów w kontekście kwotowych zmian PKB.

Tabela 2. Polski eksport, import oraz PKB

Rok	Eksport towarów (mln USD)	Import towarów (mln USD)	Saldo obrotów towarów (mln USD)	Eksport usług (mln USD)	Import usług (mln USD)	Saldo usług (mln USD)	PKB (mld USD)
1994	18 355	18 930	-575	6 699	3 859	2 840	103,68
1995	25 041	26 687	-1 646	10 675	7 138	3 537	139,10
1996	27 557	34 844	-7 287	9 747	6 343	3 404	156,66
1997	30 731	40 553	-9 822	8 915	5 743	3 172	157,08
1998	32 467	45 303	-12 836	10 840	6 624	4 216	172,00
1999	30 060	45 132	-15 072	8 363	6 982	1 381	167,94
2000	35 902	48 209	-12 307	10 399	8 994	1 405	171,32
2001	41 663	49 324	-7 661	9 753	8 967	786	190,33
2002	46 742	53 991	-7 249	10 037	9 186	851	198,03
2003	61 007	66 732	-5 725	11 174	10 647	527	216,55
2004	81 862	87 484	-5 622	13 471	12 457	1 014	252,67
2005	96 395	99 161	-2 766	16 227	14 315	1 912	303,16
2006	117 294	122 247	-4 953	20 610	18 391	2 219	338,69
2007							364,83

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z <http://www.nbp.pl/> (bilans płatniczy), 22.08.2007 oraz ze stron Międzynarodowego Funduszu Walutowego (raporty): <http://www.imf.org...> (PKB current prices in millions of USD), 22.08.2007.

Tabela 3. Współczynniki korelacji

Korelacje	Bez przesunięcia	Z przesunięciem
Eksport towarów i usług a PKB	0,986472600	0,992052041
Import towarów i usług a PKB	0,993455906	0,985685245
Eksport towarów a PKB	0,985678822	0,995109027
Eksport usług a PKB	0,941034903	0,913856248
Import towarów a PKB	0,992590712	0,984867412
Import usług a PKB	0,976864569	0,968918620
Eksport towarów a eksport usług	0,941052905	----
Eksport towarów a import towarów	0,989943576	----
Eksport towarów a import usług	0,975314506	----
Saldo obrotów towarów a saldo usług	0,051430341	----
Saldo obrotów towarów a PKB	0,166290670	0,284581166
Saldo usług a PKB	-0,360092660	-0,415301433
Saldo obrotów towarów a saldo obrotów towarów i usług	0,964381733	----

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tab. 2.

Na podstawie uporządkowanych danych dotyczących kwot eksportu oraz importu w latach 1994-2006 obliczono współczynniki korelacji Pearsona dla różnych par zmiennych ekonomicznych (tab. 3).

Kolumna o nazwie *bez przesunięcia* uwzględnia przesunięcie w czasie (o 1 rok) wystąpienia efektu wywołanego przez zmienną ekonomiczną, która wpływa na PKB (czyli np. eksport towarów z roku 1994 wpływa na PKB w roku 1995). W przypadku niektórych zmiennych dokonanie tzw. przesunięcia nie było możliwe z racji braku wiarygodnych danych na rok 2007.

Istotna jest zależność, jaka występuje między eksportem towarów i usług a PKB. Skorelowanie na poziomie 0,992¹ sugeruje, że polski produkt krajowy zależy w dużym stopniu od zmian eksportu. Także import towarów i usług wykazuje niezwykle silną liniową współzależność z PKB (korelacja na poziomie 0,986). Jeśli chodzi o znany z rachunku obrotów bieżących podział na dobra materialne (towary) i niematerialne (usługi), to wykazują one minimalnie odmienny stopień zależności z PKB. W przypadku eksportu towarów współczynnik Pearsona wynosi 0,995, a dla eksportu usług 0,914. Zależność importu towarów od PKB wynosi 0,985 (w przypadku usług 0,969). Tabela 3 zawiera również dane dotyczące korelacji eksportu towarów z eksportem usług (0,941), importem towarów (0,990), importem usług (0,975). Obliczono także współczynniki dla sald obrotów towarowych i usług (0,051), obrotów towarowych i PKB (0,166). Obydwie wartości wykazują zależność stosunkowo bliską wartości zerowej, więc aby upewnić się czy korelacja jest istotna, uzależniono uznanie wyniku od sprawdzenia hipotezy statystycznej [Dziechciarz, 2003, s. 33].

$H_0: r_{xy} = 0$ przeciwko $H_1: r_{xy} \neq 0$ – dla wyznaczonego z próby współczynnika korelacji r_{xy} sprawdzianem tej hipotezy jest wartość statystyki:

$$t = \frac{|r_{xy}|}{\sqrt{1 - r_{xy}^2}} * \sqrt{n - 2}.$$

Wartość krytyczną t_α odczytano z tablic rozkładu Studenta dla ustalonego z góry poziomu istotności α i dla $n - 2$ stopni swobody. Jeżeli $t_\alpha < t$, to hipotezę zerową należy odrzucić, co oznacza, że wartość r_{xy} istotnie różni się od zera. Jeżeli $t_\alpha \geq t$, to nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej. Otrzymana z próby, różna od zera wartość współczynnika korelacji wynika tylko z przypadku [Dziechciarz, 2003, s. 33]. Poziom istotności wynosi $\alpha = 0,05$, a wielkość próby 13 (określone przez liczbę badanych lat). Wielkość t_α odczytana z tablic rozkładu Studenta dla 11 stopni swobody wynosi 2,201. Wartość statystyk t została obliczona i zaprezentowana w tab. 4.

¹ Wartość współczynników korelacji z tabel została wyrównana w górę do trzeciego miejsca po przecinku.

Tabela 4. Wyniki testowania hipotez o istotnej współzależności badanych zmiennych ekonomicznych

Zmienne ekonomiczne	<i>t</i> (z przesunięciem)	<i>t</i> (bez przesunięcia)	Odrzucić?
Eksport towarów i usług a PKB	19,9587306	26,14885352	tak
Import towarów i usług a PKB	28,8480763	19,39042997	tak
Eksport towarów a PKB	19,3859861	33,41073849	tak
Eksport usług a PKB	9,2254570	7,46461957	tak
Import towarów a PKB	27,0937585	18,84741355	tak
Import usług a PKB	15,1496793	12,99031299	tak
Eksport towarów a eksport usług	9,2269994	----	tak
Eksport towarów a import towarów	23,2094373	----	tak
Eksport towarów a import usług	14,6487980	----	tak
Saldo obrotów towarów a saldo usług	0,1708011	----	nie
Saldo obrotów towarów a PKB	0,5593111	0,98455852	nie
Saldo usług a PKB	1,2801705	1,51415133	nie
Saldo obrotów towarów a saldo obrotów towarów i usług	12,0919399	----	tak

Źródło: obliczenia własne na podstawie współczynników korelacji z tab. 3

Okazuje się, że w zaledwie 3 przypadkach nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy H_0 . Nieistotne skorelowanie wykazują w związku z tym: saldo obrotów towarowych z saldem usług oraz z PKB, a także saldo usług z PKB. Można na tej podstawie stwierdzić, iż wymienione pary zmiennych ekonomicznych miały na siebie niewielki wpływ w badanym okresie lub nie miały go wcale.

4. Zagraniczne inwestycje bezpośrednie a polski import oraz eksport

Na uwagę zasługuje to, że ujemne saldo obrotów towarowych (przy jednocześnie dodatnim saldzie w usługach) było regułą w Polsce w latach 1994-2006. Można to tłumaczyć zarówno stosunkowo wysoką konsumpcją wewnętrzną (import konsumpcyjny), jak i zapotrzebowaniem na maszyny i urządzenia zgłaszanym przez rozwijający się w wyniku inwestycji zagranicznych krajowy przemysł.

Zwłaszcza import inwestycyjny stał się czynnikiem sprzyjającym powstawaniu stosunkowo wysokiego deficytu handlowego na początku XXI wieku. Strukturę polskiego importu w latach 2000-2003 pokazuje tab. 5.

Tym, co może wydawać się raczej niekorzystne dla struktury polskiej wymiany handlowej, jest stosunkowo niski wskaźnik udziału towarów nieprzetworzonych w całości importu. Jest to jednak pewnego rodzaju cena transformacji systemowej. W realiach gospodarki otwartej decydującym kryterium przewagi konkurencyjnej jest niska cena oraz wysoka jakość wyrobów, którą przemysł może osiągnąć tylko dzięki ponoszeniu znacznych wydatków na nowoczesne maszyny oraz technologie. Często nie można ich zakupić w kraju i stąd wynika niejako wymuszona skłonność do zakupów za granicą. Można zadać następujące pytanie: czy istnieje zależność

Tabela 5. Wskaźniki narzutu (struktura polskiego importu w latach 2000-2003)

Lp.	Wyszczególnienie	2000	2002	2003
I	Żywność i napoje/suma	0,0492	0,0473	0,0445
	w tym nieprzetworzone	0,4308	0,3746	0,3694
II	Towary zaopatrzeniowe dla przemysłu/suma	0,3508	0,3560	0,3620
	w tym nieprzetworzone	0,0712	0,0655	0,0595
III	Paliwa i smary/suma	0,1071	0,0900	0,0897
	w tym nieprzetworzone	0,8115	0,7823	0,7655
IV	Dobra inwestycyjne/suma	0,2386	0,2274	0,2245
V	Środki transportu/suma	0,1291	0,1456	0,1554
VI	Towary konsumpcyjne/suma	0,1224	0,1313	0,1223
VII	Towary (gdzie indziej niewymienione)/suma	0,0029	0,0023	0,0016
	I + II + III + IV + V + VI + VII =	1,0000	1,0000	1,0000
	II + III + IV + V + VI + VII =	0,9508	0,9527	0,9555
	II + IV =	0,5894	0,5834	0,5865
	Udział nieprzetworzonych w całości importu =	0,1331	0,1115	0,1067

Źródło: obliczenia własne na podstawie: *Rocznik Statystyczny 2004*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2005, s. 554.

Tabela 6. Zagraniczne inwestycje bezpośrednie i ich wpływ na handel zagraniczny

PEARSON	Import towarów	Import usług	Eksport towarów	Eksport usług
Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce	0,85855761	0,832507769	0,815766904	0,818129814

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z <http://www.nbp.pl/> (bilans płatniczy z działu statystyka) 25.08.2007.

importu oraz eksportu od zagranicznych inwestycji bezpośrednich w Polsce w latach 1994-2006 i jaki jest stopień? Tabela 6 zawiera współczynniki korelacji inwestycji z polskim importem oraz eksportem. Odpowiedź na zadane pytanie jest więc twierdząca (istnieje zależność pomiędzy inwestycjami zagranicznymi a polskim importem oraz eksportem); badane pary zmiennych ekonomicznych charakteryzują się korelacją liniową zawartą w przedziale: $r_{xy} \in <0,81129814; 0,85855761>$.

5. Podsumowanie

Przeprowadzone obserwacje i obliczenia sugerują, iż znaczenie handlu zagranicznego dla gospodarki polskiej (wciąż znajdującej się w fazie transformacji) jest niezwykle duże. Szczególnie silna wydaje się zależność wzrostu PKB od eksportu oraz importu zarówno towarów, jak i usług (tab. 3). Nasza ekonomia rozwija się w dużej mierze dzięki popytowi zewnętrznemu na krajowe wyroby i usługi. Jednocześnie znamienne jest to, iż korelacje występujące między saldem obrotów towarami a usługami (0,0514), saldem obrotów towarami a PKB (0,285), saldem obrotów usługami a PKB (−0,415) okazały się nieistotne ze statystycznego punktu wi-

dzenia (nie odrzucono hipotezy o nieistotnym skorelowaniu par zmiennych ekonomicznych). Ciekawe jest to, że skorelowanie z PKB na poziomie 0,285 (saldo towarów), a nawet -0,415 (saldo usług) również okazało się nieistotne z punktu widzenia rezultatów przeprowadzonego testu Studenta; być może przyjęta została zbyt wysoka wartość współczynnika α (poziom istotności 0,05). Dla $\alpha = 0,2$ odrzucono hipotezę o nieistotnym skorelowaniu salda usług i PKB. Uznano, że para badanych zmiennych wykazuje zależność liniową na poziomie -0,415. Może to sugerować, że zmiana salda odbija się na poziomie PKB w następujący sposób: jeżeli saldo usług rośnie, to PKB odnotowuje niższą dynamikę wzrostu. Jest to uzasadnione ekonomicznie, bo część firm polskich pracuje na rzecz innych podmiotów za granicą, osłabiając tym samym krajowe moce produkcyjne. Z drugiej jednak strony godne odnotowania jest to, że przez wszystkie lata transformacji saldo obrotów w usługach było dodatnie, co świadczy o wysokiej konkurencyjności naszych pracowników i przedsiębiorstw w tym sektorze. Można zauważyć, że zarówno eksport, jak i import wzrosły dramatycznie po przystąpieniu naszego kraju do Unii Europejskiej. Możliwe będą jeszcze większe gratyfikacje dla polskiej gospodarki i przedsiębiorstw, jeśli ostatecznie zostaną zdjęte wszelkie prawne ograniczenia dotyczące dostępu polskich firm oraz pracowników do rynków państw członkowskich Wspólnoty.

Kolejnym zagadnieniem jest istnienie związku pomiędzy bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi w Polsce a wielkością importu oraz eksportu. Współczynnik korelacji Pearsona wynosi w przypadku tego rodzaju inwestycji oraz importu towarów - 0,859, importu usług - 0,833, eksportu towarów - 0,816, a eksportu usług - 0,818. Okazuje się, że jest to również odzwierciedlone w strukturze naszego importu. Główną jego część stanowią dobra inwestycyjne oraz towary zaopatrzeniowe dla przemysłu. Tak było przez większą część lat 90., a także w latach 2000-2003. Dane za rok 2006 mówią o wskaźniku narzutu sumy dóbr inwestycyjnych oraz towarów zaopatrzeniowych na ogólną sumę importu w wysokości 0,52 (w ujęciu kwotowym jest to 65 395 mln dolarów i oznacza wzrost o niemal 50% w porównaniu z rokiem 2003) [<http://www.stat.gov.pl...>, 24.08.2007]. Import inwestycyjny jest ze wszech miar korzystny dla gospodarki, ponieważ w przyszłości może zaowocować zwiększoną produkcją krajowych towarów (także z przeznaczeniem na eksport). Wiele krajów, które dzisiaj uznajemy za wysoko rozwinięte (np. Japonia, Korea Południowa, Tajwan) starało się rozwijać rodzimą produkcję, właśnie wykorzystując import inwestycyjny. Importowane maszyny, technologie oraz patenty pomogły tym krajom przeprowadzić transformację systemową i zwiększyć poziom swojego eksportu oraz realnego PKB (z krajów o średnim bądź też niskim stopniu rozwoju stały się tzw. wschodnioazjatyckimi tygrysami).

Podsumowując, handel zagraniczny jest dla krajów szansą na uzupełnienie niedoborów, których nie sposób pokryć z zasobów wewnętrznych, i na poprawienie wyników gospodarczych poprzez eksport rodzimych towarów. Problemem dla takich systemów gospodarczych jest negatywne nastawienie wielu państw (także

wysoko rozwiniętych) na możliwość znoszenia istniejących w handlu międzynarodowym ograniczeń. Można powiedzieć, że jest to również istotne zagadnienie dotyczące gospodarki światowej, która pomimo postępującej globalizacji znajduje się nadal w fazie podziału na tzw. bogatą Północ i ubogie Południe. Wydaje się, że panaceum na wiele zagadnień związanych z istniejącą dysproporcją w rozwoju gospodarczym świata mógłby stać się uczciwy system ponadnarodowej wymiany oparty na wolnym przepływie kapitału, ludzi, usług i towarów. Pierwsze kroki na tym polu uczyniła Europa. Unia Europejska (niegdyś EWG), będąc na początku klubem państw zamożnych, stopniowo rozszerzyła się na inne państwa (w tym na ubogie państwa południa Europy oraz na niezamożne i będące w fazie transformacji systemowej systemy gospodarcze byłego bloku wschodniego). Jednak oprócz tworzenia stref wolnego handlu oraz unii gospodarczo-walutowych konieczne jest zerwanie z nadmiernie protekcjonistyczną polityką handlową w skali całego świata. Umożliwi to dalszą integrację ekonomiczną pomiędzy państwami będącymi członkami różnych organizacji wolnego handlu. Źródłem ujednoliconego prawa handlowego są postanowienia Światowej Organizacji Handlu (World Trade Organization).

Problem w tym, że wiele państw będących członkami WTO nie zgadza się na dalszą liberalizację handlu międzynarodowego, szczególnie w sferze rolnictwa. Tego rodzaju inercja organizacyjna spowodowana krótkookresowymi uprzedzeniami nie sprzyja wymianie handlowej, dalszej integracji ekonomicznej, a także rozwojowi państw średnio i nisko rozwiniętych. Ostatecznie można wyrazić nadzieję na to, że wkrótce przyszłość narodów znajdzie się w rękach polityków skłonnych do tzw. rozsądnego kompromisu. Nowi liderzy polityczni powinni myśleć zarówno w kategoriach lokalnych, jak i regionalnych o gospodarce oraz o obywatelach krajów słabiej rozwiniętych, którzy są pełnoprawnymi obywatelami świata, a na dodatek stanowią jego statystyczną większość.

Literatura

- Dziechciarz J., *Ekonometria. Metody, przykłady i zadania*, AE, Wrocław 2003.
 Hall R.E., Taylor J.B., *Makroekonomia*, PWN, Warszawa 2006.
Rocznik Statystyczny 2004, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2005.
 Rymarczyk J., *Handel zagraniczny. Organizacja i technika*, PWE, Warszawa 2005.
 Stankiewicz W., *Historia myśli ekonomicznej*, PWE, Warszawa 2007.

Źródła internetowe i komputerowe

http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2007/01/data/weorept.aspx?sy=2004&ey=2008&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=59&pr1.y=19&c=449%2C228%2C924%2C456%2C576%2C176%2C443&s=NGDPDPC%2CPPPPC%2CBCA%2CBCA_NGDPD&grp=0&a=,14.08.2007.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2007/01/data/weorept.aspx?sy=2004&ey=2008&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=47&pr1.y=6&c=941%2C914%2C946%2C137%2C962%2C122%2C181%2C913%2C124%2C921%2C963%2C918%2C138%2C1>, 14.08.2007.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2007/01/data/weorept.aspx?sy=1994&ey=2007&scsm=1&ssd=1&sort=co>, 22.08.2007.

<http://www.nbp.pl/> (bilans płatniczy) 22.08.2007.

Powszechna Encyklopedia PWN, PWN, Warszawa 2006, hasło handel w komputerowej wersji encyklopedii.

http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_foreign_trade_01-12_2006.pdf, 24.08.2007.

THE MACROECONOMIC MEANING OF FOREIGN TRADING FOR TRANSFORMATION PROCESS IN AVERAGE AND LOW DEVELOPED COUNTRIES (FOR EXAMPLE POLAND)

Summary

The author discusses about economic meaning of foreign trading and tries to prove that this is a crucial meaning for countries in transformation state. Many important questions were asked, for example: Which countries are high, average and low developed? Does international trading influence growing of GDP and other economic variables? What is the meaning of external trading for average and low economies? What is the meaning of progressing international trading to the world economy and what are the problems involved with it? The author tries to understand and explain how international trading can accelerate the GDP. He would like to know the answer to the following question: what is the power of connections between foreign direct investments and import or export. The author applies well known (for economists) logical, statistic and econometric methods to solve problems and to give right answers for all questions.